

Andrzej A. NAPIÓRKOWSKI OSPPE, *Niezbywalność teologii. Implikacje eklezjologiczne i mariologiczne*, Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie, Wydawnictwo Diecezjalne i Drukarnia w Sandomierzu, Kraków 2018, ss. 222.

DOI: <http://dx.do.org/10.18290/rt.2019.66.9-10>

Kolejna książka znakomitego krakowskiego teologa zwraca uwagę na znaczenie nauki o Bogu w życiu Kościoła i chrześcijan. Systematyczna refleksja na temat danych Objawienia i dorobku minionych wieków, które wydały wielu wybitnych pisarzy kościelnych, pozwala coraz lepiej rozumieć prawdę o Bogu, człowieku i świecie. Wrażliwość na potrzeby współczesnych ludzi umożliwia dostosowanie języka, w którym wypowiada się prawdy religijne, do ich mentalności. Pozwala także dostrzegać nowe aspekty niezgłębionej prawdy – w wypadku omawianej pozycji jest to zwrócenie uwagi na maryjny wymiar Kościoła oraz znaczenie dla niego życia zakonnego.

Książka obejmuje siedem rozdziałów. Niektóre z nich były już publikowane jako artykuły lub części innych pozycji, kilka zostało opracowanych na nowo. Pierwszy podaje zarys historii teologii (s. 15-53). Omawia kategorię historii w Objawieniu, które dokonało się w konkretnych miejscach i czasach, mityczną teologię filozofów greckich, teologię jako komentarz Biblii uprawianą przez pierwszych apologetów i Ojców Kościoła, pierwsze sobory i synody określające naukę wiary, teologię średniowieczną i jej uniwersyteckich przedstawicieli, eklezjologię Soboru Trydenckiego jako reakcję Kościoła rzymskiego na postulaty reformatorów, teologię zdominowaną przez filozofię oświecenia w wiekach XVII i XVIII, neoscholastykę, Pierwszy Sobór Watykański i postawę Kościoła wobec modernizmu, kończąc przedstawieniem pluralistycznej współczesności.

Rozdział drugi zwraca uwagę na współczesny kontekst społeczno-kościelny (s. 54-87) – uwarunkowania filozoficzno-społeczne dzisiejszego człowieka, kręte drogi dialogu Kościoła i człowieka oraz kościelność – eklezjalny charakter teologii, która nie może być tylko osobistą refleksją poszczególnych myślicieli.

Rozdział trzeci poświęcony jest teologii jako nauce, określeniu jej celu i zadań (s. 89-115). Zmierzając ku wyrażeniu niewyczerpanej tajemnicy Boga, teologia jako dyscyplina naukowa jest nauką wiary, zwracającą się ku Chrystusowi, który przyniósł pełnię Objawienia, oraz ku Duchowi Świętemu ożywiającemu Kościół i umożliwiającemu zrozumienie i wyrażenie Bożej prawdy, uprawianej w Kościele, która jako duszę ma Pismo Święte. Bardzo ważny dla niej jest nadprzyrodzony zmysł wiary ludu Bożego oraz wspierany przez Ducha Świętego Urząd Nauczycielski Kościoła. Jest dyscypliną uniwersytecką, korzystającą z uzupełniających się nawzajem wiary i rozumu. Pokazuje wobec innych

nauk, „że pełne poznanie człowieka i świata nie może obyć się bez objawienia Boga, jakie dokonało się w Jezusie Chrystusie” (s. 114).

Nowatorski rozdział czwarty ukazuje proces tworzenia się Kościoła i jego kolegialność na tle zasady Maryjnej (s. 116-143). Jego celem jest pokazanie niezbywalności Maryjnego wymiaru Kościoła, którego pomniejszanie może prowadzić do jego zubożenia, a nawet zachwiania jego hierarchicznej struktury (s. 116). Omawia biblijne etapy powstawania Kościoła oraz figurę Maryi, zjednoczonej z Duchem Świętym i swoim Synem Matki Kościoła, prowadzącej go do eschatologicznej pełni. Zwraca uwagę na rozwój rozumienia Kościoła w ciągu jego dziejów oraz na Maryjne implikacje, a także na dążenie do niezbywalnej kolegialności, potrzebę właściwego rozumienia i praktykowania współpracy wiernych i teologów z hierarchią. Przypomina zasadę Maryjną – spotkanie reprezentowanej przez Nią świętości z misją powierzoną Piotrowi. Konsekwencje zastosowania jej w eklezjologii omawia, przypominając myśl Hansa Ursa von Balthasara i Josepha Ratzingera o potrzebie współdziałania miłości z urzędowym postępowaniem pasterzy.

Rozdział piąty przedstawia uniwersytecką eklezjologię w Krakowie (s. 143-170), jej usamodzielnienie, wyodrębnienie z dogmatyki ogólnej dopiero w 1883 roku, kiedy powstała odrębna katedra filozofii chrześcijańskiej i teologii fundamentalnej. Autor przypomina kolejnych profesorów i omawia polskojęzyczne podręczniki ukazujące różne ujęcia i wizje Kościoła. Zastanawia się, jaką eklezjologię konstruować dziś. Przywołuje wypowiedzi Soboru Watykańskiego II i ostatnich Papieży oraz pastoralne wskazania amerykańskiego teologa R.P. McBriena. Proponuje własną eklezjologię integralną: „W refleksji naukowej Kościół winien być rozpatrywany tak w swojej instytucjonalności, jak i w tajemnicy nadprzyrodzoności, a zatem tak racjonalnie jak i w świetle wiary” (s. 169). Maryjność powinna stanowić piątą znamię Kościoła. Trzeba uwzględnić wkład życia konsekrowanego dla całego Kościoła i jego misji.

Rozdział VI jest poświęcony chrześcijańskiej teologii w Azji, najbardziej ludnym kontynencie (s. 171-192), mało znanej większości polskich katolików. Zwraca uwagę na teologię kontekstualną, nawiązującą do sposobu myślenia i obrazów obecnych w kulturze ludów Azji, indygenizację, czyli dążenie do tubylczego charakteru lokalnych Kościołów z własną hierarchią, by wyeliminować paternalizm, by miejscowa ludność uznała przychodzące z zewnątrz chrześcijaństwo za „swoją” religię, oraz inkulturację – dostosowanie przekazu wiary do potrzeb misyjnych Kościołów. Omawia uprawianą przez teologów z różnych grup chrześcijańskich teologię synkretyczną, akomodacyjną, sytuacyjną i biblijną (która jednak nie może prowadzić do scalania Biblii z tekstami wielkich religii i tradycji azjatyckich). Pokazuje też aktualny stan akademickiej teologii w Azji.

Ostatni, siódmy rozdział: „Między religijnością a duchowością zsekularyzowanych miast” (s. 193-219) jest refleksją nad przekazem wiary współczesnym ludziom żyjącym w bogatych miastach Unii Europejskiej, którym narzuca się ideologię rzekomej postępowej demokracji, podporządkowującą obywateli urzędnikom i ekonomicznym korporacjom. Przypomina koncepcję osoby ludzkiej, konsekwencje odejścia od Boga Stwórcy, koncentracji człowieka na samym sobie. Omawia sekularyzację jako rozluźnienie więzi z religią, odejście od instytucjonalnych form religijności oraz sekularyzm jako wszelkie formy wrogości wobec wszystkiego, co religijne. Dobre rozumienie sekularyzacji to idea autonomii rzeczywistości ziemskiej. W punkcie „Religie a ikoniczność chrześcijaństwa” mówi

o autorytecie i funkcji religii w życiu człowieka i społeczeństw, osobowym charakterze chrześcijaństwa. Rozumna duchowość „integruje człowieka z Bogiem, otoczeniem i samym sobą” (s. 211). Kończy przypomnieniem potrzeby dążenia do jedności chrześcijaństwa jako wyzwania dla Kościołów i teologii, znaczenia ruchów odnowy, liturgii, muzyki i radości w doświadczeniu obecności Boga w liturgii.

Praca jest bardzo cennym omówieniem ważnych zagadnień składających się na współczesne życie. Kościół dysponuje lekarstwem na wszelkie choroby współczesnego świata – trzeba tylko, by świat uznał swą chorobę i przekonał się o potrzebie właściwej terapii.

Zdarzają się też drobne niedoskonałości w formułowaniu myśli, co może stanowić ślad pierwszego ich wyrażenia, potem zmienionego tylko częściowo, np. s. 134 w zdaniu: „Już Paweł Apostoł uczył, iż jakkolwiek nie wszyscy w Kościele są powołani do świętości...” – chyba przeczenie jest zbędne. Na s. 215 – czegoś brak w zdaniu: „Do rewizji nadmiernej kościelnej (myśli zbyt sformalizowanej, instytucjonalności ???), łączącej się z większym uruchomieniem rozległych sfer duchowości, nie dojdzie się, tak po prostu”. Na s. 29 – chyba literowy błąd – Abelard polemizował z Roscelinem (jest Roscellinim). Chyba skrótowe jest też sformułowanie punktu 8. pierwszego rozdziału: Pierwszy Sobór Watykański a modernizm – ten prąd powstał na przełomie XIX i XX w. ok. 20-30 lat po Soborze (o tym świadczą nazwiska jego propagatorów ze s. 43) i był reakcją raczej na całe podejście tradycyjnej teologii niż na samo nauczanie Soboru. Silnie na modernizm zareagował św. Pius X na początku XX w. Może zamiast „a” powinno być „i” albo kropka? Te sprawy łatwo poprawić w następnym wydaniu pracy lub jej odpowiednich części.

Praca o. Andrzeja A. Napiórkowskiego porusza bardzo ważne sprawy, ukazuje eklezjologię jako naukę rozwijaną w Kościele oraz jej perspektywę. Podkreśla potrzebę angażowania rozumu i jego współdziałania z wiarą. Jest cenną pozycją w polskiej teologii współczesnej.

Tomasz M. Dąbek OSB

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

e-mail: tomasz.dabek@upjp2.edu.pl

Tomasz KALNIUK, *Drogi i miejsca religijności ludowej. Antropologiczne studium nowych ośrodków kultu we współczesnej Polsce (Strachocina, Stryżawa, Sokółka i Legnica)*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2019, ss. 322.

DOI: <http://dx.do.org/10.18290/rt.2019.66.9-11>

Praca Tomasza Kalniuka jest próbą analizy i charakterystyki współczesnych form religijności ludowej oraz nowych miejsc kultu religijnego w Polsce. Rozważania teoretyków oraz refleksje Autora dotyczące sfery sacrum w kulturze (a szczególnie